

Karinthy Frigyes: Önarckép

2009 május 16. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [1](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Karinthy Frigyes, a Nyugat-nemzedék sajátos és egyedülálló alakja 120 éve, 1887. június 25-én született. Jellegzetes humanista volt: hitt az emberben, hitt a tudományban, hitt a kultúrában, elkeserítette az embertelenség, harcolt a gonoszág ellen. Egész irodalmunkban ? a leghíresebb, legnépszerűbb, a legtöbbször olvasott, idézett és emlegetett humorista. A kor egyik nagy elbeszélő prózaírója és kitűnő költő. Mindmáig ? a legtöbbet olvasott magyar írók egyike.

Pillanatfelvétel. Még csak nem is vázlat. Az is csak így tükörb?l, persze - az ember egy életen át nem látja azt a tárgyat, ami kívül és belül, állítólag legjobban érdekl, legközelebb van hozzá - furcsa, nem? Nyakkend?m alsó része az utolsó határ, ha lefelé pislantok - aztán homályba vész a kilátás, nincs tovább.

(Pillanatfelvétel, 1931 november 8-án)

Oldalt bandzsítva, jobbról és balról, az orrom csücskét pillantom meg, ennyi az egész. Fejetlen embernek ismerem magam, közvetlen szemléletb?l. Most már tudom, ki volt az erd? rejtelmes fejetlen lovagja, akir?l tizenöt éves koromban balladát írtam. Én voltam az.

Tehát lássuk a küls?t.

Határozottan ismer?s. Sokféle ábrához hasonlít, el kell ismernem. Arcképekhez, karikatúrákhoz, amik alá kitartóan odairják a nevem - ezekb?l van benne valami. De legjobban mégis egy kisleány arcára emlékeztet engem és csodálkozom, hogy mások ezt nem látják - hat éves kisleány, aki el?sör hajlik a foncsor felé, soványan és csodálkozva, zavarba jön, nem tetszik neki az egész dolog, de igen nagy hatással van rá, hogy a tükörcsücsök is csodálkozik, neki se tetszik és ez a tükörcsücsök is nagy hatást gyakorol. Egész életén át kísérti aztán ez a nyugtalanság.

Ahogy mondani szokták, ez a kisleány én voltam. Nekem persze úgy t?nik fel, mihelyt magamról van szó, hogy még most is én vagyok az, és most, hogy ?szintén kell vallanom, élesre állítva a koponyám belsejében dolgozó felvev?gépet, mer?ben bizonytalan, vajjon, amit mondani tudok, ?rá vonatkozik-e, vagy a tükör el?tt látható középkorú egyénre. Hiszen igaz, sok minden történt odakünt a világban és én mindenre jól emlékszem, de ami gondolataimat illeti s még ezeket az emlékeket is, azokat - s az újabb idegfiziológia igazol ebben - képtelen vagyok holmi felraktározódó tartalomnak tekinteni, amivel lassankint megtelik az értelem, vagy lélek, vagy mittudomén hogy híjják, üres töml?je. Nem, nem, az agyvel? az csak egy szerv, nagyon jól tudom, olyan, mint a gyomor vagy a vese - nincs abban eltéve semmi, csak egy bizonyos képesség, hogy bizonyos állandó ingerekre egyre tökéletesebben és bonyolultabban ismétljen bizonyos tevékenységet, amit aztán önmagunkkal azonosítunk. Nálam ez a tevékenység akkor kezd?dött, hat éves koromban - elkezd?dött és azóta állandóan tart.

Nincs befejezve.

Minek nevezzem?

Egy gondolat, vagy érzés, vagy indulat, aminek nem tudtam végére járni. Egy mondat, amit nem tudtam magamnak úgy megfogalmazni, hogy véglegesen érvényes legyen. Lelkem tornagyakorlata, valami szép produkció, amit mindig el?lr?l kellett kezdenem, mert hol formában volt tökéletlen, hol pedig tartalomban - néha a homorítás nem sikerült, máskor nem lódultam át a korlátot.

Ezt hívják írónak, szellemi lénynek? Ha igen, akkor hat éves korom óta író vagyok. Mondhatom, elég kellemetlen állapot - folytonos készenlét, izgalom, nyugtalanság, egy elintézetlen ügy állandó homályos érzése, vizsga el?tt drukk, egy életen át. Akármilyen történt velem, mindig az a mellékíze volt, hogy nekem ebb?l vizsgázni kell, nem is mindig emberek el?tt, hanem mintha valaki másnál, nem is ebben az életben, hanem túl valahol. Feladatot kaptam a bölcs?ben és elfelejtettem, mi volt az, figyelmem kellett mindenre, hogy eszembejusson a tétel. Nem jó állapot, igazán. Wilde Oscar mondása jut eszembe: azt írja a börtönben, hogy csak a boldogságnak vannak napjai és órái - szenvedés, ha évekig tart is, egyetlen hosszú pillanat! Ha ez igaz, akkor írónak lenni, úgylátszik, szenvedés.

Alapjában véve elég jól bírtam ezt az állapotot: a szenvedést?l nem szenvedtem túlságosan. Gyakran mulattattott is a lecke, bevallom. Hat éves koromban az óriáshangyákról kezdtem, fantáziában, hosszú regényt, aztán sok minden egyébe foptam bele.

Rengeteg mindenfélét írtam. Verset, regényt, novellát, értekezést, bölcselkedést - éppen mostanában számította ki valaki, hogy eddig vagy ötezer írásom jelent meg.

Sok m?faj, igen - dehát... hogy is mondjam. M?fajok! Dráma, regény, vers, külön-külön - bár nagyon érzem a m?fajszer?ség követelményeit - de hogy egy író egy m?faj meghatározhatna! ezt mégis csak nagykép?ségnek érzem. M?fajok? Játék! Vicc! Játék a szavakkal - szép játék, nem mondom - de én? hogy engem akármelyik m?faj

nevére elkereszteljenek? Nevetséges! Ezek a m?fajok együttvéve nem adnak ki egy eleven embert - hogy adnának ki külön-külön?

Er? ez, vagy gyengeség, nem tudom - ítéljk meg. Ó igen, jólesett volna a hiúságonak, ha költ?nek kiáltanak ki, nagy költ?nek, a legnagyobbak, költ?fejedelemnek - de hogy meg is játsszam ehhez a költ?t, ahogy illik, ahogy ?t a költészet barátai elképzelik, elborult tekintettel, a messzeségbe meredve... ködös szavakat rebegve a pithia-széken, mintha az ihlet volna állandó a költ?ben s nem az ihletre való képesség - nem, ezt nem bírta volna a gyomrom. Ismertem az ihlet állapotát s hiszem, hogy lesz még benne részem - de hogy az ihlet mutassa útamat, ez a kék lidércfény, lápok mélysége fölött, nappal is - nem, ennél többre becsültem ama vakító csillagot, ott fent az égen, mikor delel?t jelez! S így történt, hogy egyik fejet a másik után próbáltam ki nyakamon, ha arról volt szó, hogy mutatnom kell magam valaminek - de ha túlzott sikerem volt egy humoreszkkal, éppen úgy nyugtalan lettem, mint ahogy rögtön kapálóznom, mozognom és ágálnom kellett, hogy egy lírai vers, vagy szívb?ljöv? próza hatása alatt a költészet pompás ravatalára akarták emelni eleven testemet, tetszhalottnak. Ha megríktam az embereket, nevetnem kellett, de elkomorodtam rögtön, mikor nevetés kunkorodott fel szavamra - így lettem a született unatkozó, ásító és étvágytalanok szemében kapkodó, bizonytalan jelenség, akit sehová se lehet elraktározni s így, szerintük, nyilván nem is létezik. Egy finom és nemesm?veltség? irodalomtörténész járt csak közel hozzám egyik tanulmányában, amikor aforizmáim közül ezt idézte mutatóul, mint a legjellemz?bbet: «senki se jellemezhet? halála el?tt».

Ó igen, tudom, ez nem a hivatalos siker útja. A lélekábrázolás mozgóképezését még nem találták fel és, irodalomtörténetr?l nem is beszélve, a kartársak kritikája sem szereti a túlságosan nyugtalan modellt, akinél folyton egyeztetni kell a szétszaladozó vonalakat. Dehát istenem - siker!

Siker! Hát igen - nem rossz dolog! Ha nem tükröz?dne minden véleményben két arc: azé, aki véli, s azé, akir?l vélelik - ha nem hangolt volna le a lelkek relativitásának törvénye s a megismerés, hogy nagyrészt annak fog látni a világ, aminek mutatom magam s nem annak, aki vagyok, s hogy ilyenformán a valóságot magamról csak abból tudhatnám meg, aki az embert embernél jobban érti meg - hát... nem mondom. Jó dolog otthonra találni lelkek dédelgetett mélyében, de ha csak azon az áron lehet, hogy át kell idomulni, meg kell csonkulni, százféle képzelet Prokrustes-ágyán... Valamikor nem viseltem el a tudatot, hogy lehessen ember, aki nem szeret - ember! egy világ! egy kozmosz napokkal, csillagokkal! mindenség, amelyben mint nemkívánatos dolog szerepelek! Ma már tudom, hogy a dolog nem ilyen veszélyes.

Siker? No igen - egyszer megmondtam: jó lenne, ha szószéket emelnének alám, mert onnan messzebb lehet kiáltani. Ami azonban a megértést illeti, mint értékek ellenértékét - nem, nem, a mozdulatlanság árán inkább ezt se! nem, nem szeretem az állóképeket, bármily megtisztel?ek! Ha egy kor szeszélyes divatja, vagy valami ostoba politikai félreértés k?bevésné az arcom és a kezem és a lábam - ez a k?bálvány, ha egy szikrát hasonlítana eredetijéhez, talán még halálom után is megmozdulna, fintort vágna, kinyújtózna és lelépne a talpazatról.

No mit mondjak még hirtelenjében, a feltett kérdésre: milyennek látom magam?

Önmagam, önmagam el?tt?

Vagy másokkal viszonylatban?

Várjatok: hadd csavaram élesebbre a lencsét.

Innen nézve - egyszer? figura. Senkinél több, senkinél kevesebb.

Ember vagyok, ragyogó, soha vissza nem tér?, utolérhetetlen alkalom, végtelenbe ível? esély, amin?t istenben sem ismert még ez a sok istent látott világ - hiszen élek! És ember vagyok, szállingó szemét, nyomorult lárva, csúszó-mászó porszem, rongy, semmiség - hiszen meg fogok halni!

Vagyishát - valami meg fog halni.

Én leszek az?

Nem tudom.

Sokszor azt hiszem, ez csak egy függvény, ami itt szaladgál, izgul, er?lködik, véletlenek tengerére kidobva -

másodpéldánya, függvénye, vetülete, visszfénye, álma egy Másiknak, aki alszik valahol s engem álmodik - talán éppen ? az, akinél vizsgáznom kell majd reggel, elmondani neki, mit álmodott?

Ezért volna az egész.

Ezért próbáltam meg mindent, hogy ? felébredjen - az ? kedvéért történt és történik az egész.

Nem volt időm gondra, kiépítésére egy «jelentés egyéniségnek» - ?rá kellett gondolnom. ? aludt el akkor, hatéves koromban - az ismeretlen Másik - ?vele kell találkoznom, hogy feleljek magamért.

Majd elmondom neki...

Hogy sok jó volt és sok rossz, ebben a kutya nehéz, kicsit szinte nyomasztó álmában erőködésnek és rettegésnek... hogy láttam a halált és a boldogság is elvillant elöttem és hitemmé vált - álom az álomban -, hogy odaát, ?nála és ?vele lehetséges abban az igazi ébrenlétben... talán a boldogság is lehetséges.

Hogy próbáltam változni és próbáltam h? lenni magamhoz; egyik se sikerült egészen... talán majd ?...

Így, álmképnek, a világot egész t?rhet?nek találtam - nem kell eltörölni, csak változtatni rajta, ha lehet. Ha egy születend? gyerek megkérdezné - azt mondanám még ma is, mindenesetre próbálja meg.

Egyre mindig ügyeltem - s ez igazán csak az ? kedvéért történt. Hogy amit gondoltam, mondtam vagy írtam - s még néha, amit tettem is - egy és ugyanannak a vágynak becsületes jószándékából fakadt: én is kíváncsi voltam arra, engem is érdekelt, amit közölni akartam s hittem benne, hogy más nem végezheti el az én dolgomat. Az egyszerűet, ha eldaráltam mások után, nem vártam el, hogy jól mérjék ki részem a keresked?k, látván, hogy én is tudok számolni, de hogy a verseimet szószerint és bet?szerint vegyék, ahhoz ragaszkodtam, sejtven valamiképp, hogy ez még amannál is valószínűbb valóság. Nem igaz, amivel még magamat is vádoltam néha, hogy megélhetésért írtam. Belefogni talán segített néha a kényszer - de elindulva a papír fels? szélér?l, a közepetáján, valahol, egy szótól néha, néha egy gondolattól a végén mégis feltámadt bennem valami a lelkiismeretnél is mélyebb és élesebb tehetetlen és homályos és gyermekes, de ?szinte remény, hogyha nagyon megszorítom a tollat s ha tinta helyett valamelyik erembe kellene is mártani, egyszer talán mégis sikerül odáig fokozni a feszültséget, hogy a papír alsó szélé felé kitüzesedjen a toll, tüzet fogjon a papír az lget?l s aztán eldobhatom már - a fellángoló papírcsóvával fel tudom gyújtani és porrá tudom égetni azt a nevezhetetlent, akit a hit ördögnek, Voltaire a Gyalázatosnak nevezett.

Nem magamért - talán ?érette, ama Másikért. Nem magamra gondoltam én, még a csók mámorában se - ?rá gondoltam én, ebb?l lett minden jó és minden rossz, ?rá, aki talán mégis különb nálam s aki megérdemli, hogy az igazságot keressem ezen a világon is és ne a magam igazát.

[Nyugat](#) 11/2021. é. - 1021. 22. oldal

DR. DRÁBIK JÁNOS
100 ÉVVEL TRIANON UTÁN
DVD A trianoni gyalázaatról tabumentesen

„Egy film amelyet minden
magyarnak látnia kell”

Ajánló
